

Neulomisen lyhyt historia

Terhi Tuominen

Tämä teksti oli alun perin Saksan kulttuurin kurssin esseeni. Saksan opiskelulle kävi huonommin, osittain juuri tämän esseen takia. Kirjoitin sen keväällä 2008 ja vasta kesällä 2009 olin valmis palaamaan sen pariin ja kääntämään sen (takaisin) suomeksi.

Neulomisen historiasta löytyy paljon tietoja jos vain viitsii ja osaa etsiä. Kirjana suosittelen lukemaan Richard Ruttin *A History of Hand Knitting* joka on paljon kattavampi ja tarkempi kuin tämä kirjoitukseni ja jota olen myös lainannut tätä kirjoittaessani. Lähteistä löytyy lisää lukuvinkkejä. Valtaosa niistä on tosin kirjoitettu englanniksi tai saksaksi esseen alkuperäisen tarkoituksen takia.

1. Neulomisen alku

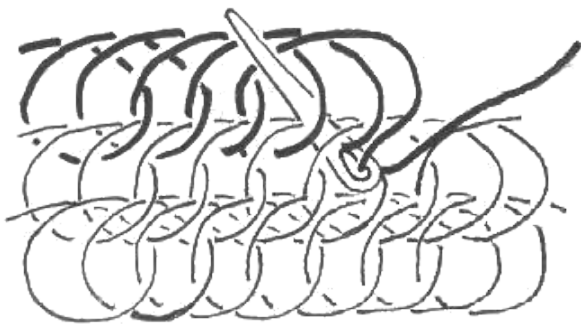
On vaikeaa määrittää milloin neulominen alkoi koska vanhimmat neuleet eivät todennäköisesti ole säilyneet. Vanhimmat säilyneistä ovat pieninä palasina ja repaleina. Englantilainen nettineulelehti Knitty (Theaker, 2006) kertoo myös että ne löydökset mitä nykyään pidämme muinaisina neulepuikkoina ovat voineet olla missä tahansa muussakin käytössä. Lisäksi neulemateriaali oli niin kallista että epäonnistuneet työt purettiin ja onnistuneet käytettiin loppuun. Ei jäänyt mitään löydettävää. Toiseksi innostuneet historian tutkijat ovat tehneet hätäisiä johtopäätöksiä

ilman tieteellisiä todisteita. Antiikin myytit, esimerkiksi, kuvasivat elämää tarkasti ja niissä esiintyi myös yleisiä ja tavallisia ihmisiä kuten kutojia ja seppeä muttei kuitenkaan neulojia. Siitä huolimatta Gravernor Henson väitti kirjassaan *History of the Framework Knitters* (1831) että Homerin tarinoissa Helena olisi neulonut ja meni jopa niin pitkälle että väitti sanojen *histon uphaine* tarkoittavan 'neulomista nupillisella kepillä' kun se todellisuudessa tarkoitti kutomista loimella. Antiikin kreikkalaisilla ei ollut neuletermistöä koska he eivät tunteneet neulomista. (Rutt, 1987)

Vanhin neulottu hautalöydös on 100-luvulta. Hollannin Eschistä löytyi naisen hauta jossa oli kaksi kahden neliösenttimetrin kokoista neulottu kangasta. Kumpikin oli vuoritettu ilmeisesti nahalla. Valitettavasti kumpikin näistä löydöksistä on niin pahasti tuhoutunut, ettei niitä voida tutkia enempää. Näin ollen ei pystytä sanomaan miten ne on tehty ja josko samasta haudasta löytyneet bronssitikut liittyvät niihin. On kovin mahdollista että tämä on yksittäistapaus neulomisesta eikä se levinnyt muille. Kuitenkin ne ovat langasta käsin tehtyjä, hyvin pienellä neuletiheydellä. Myöskään niiden käyttötarkoitus ei ole selvinnyt. (Rutt, 1985)

Ennen neulomista samantapaisia vaatteita ja kankaita tehtiin kinnasneulatekniikalla. Lopputulos näyttää hyvin samalta kuin

neulottu pinta mutta tekniikka on vaikeampaa ja hitaampaa. Viikinkien epäillään olleen ensimmäisiä kinnasneulatekniikan käyttäjiä. Se oli yleistä myös muualla Skandinaviassa ja kylmillä alueilla (Sturm, 2001). Yorkista, Englannista on muun muassa löytynyt 600-luvulla kinnasneulatekniikalla tehdyt sukat. Koska neulominen ja kinnasneulatekniikka näyttävät niin samanlaisilta, on ne usein sotkettu keskenään. Tämä johtuu myös siitä että neulomisen historiaa tuntemattomat ovat tehneet löydöksiä ja virheellisesti nimittäneet löydettyjä esineitä neuleiksi. Kinnasneulatekniikka on sekoitettu myös virkkaamiseen joka on vielä uudempaa, 1800-luvulta.

Kinnasneulatekniikan rakenne

Aikaisimmat ja varhaimmat neulotut esimerkit Euroopasta ja Egyptistä ovat 1300-luvulta (Articlebase, 2008). Näissä neuleissa on arabialaista kirjoitusta ja koristelua. Vanhimmat esineet ovat pari neulottuja piispan käsineitä ja kaksi tyynyliinaa jotka löytyivät luostarista Las Huelgasissa Espanjasta. Toiseen tyynyliinaan on kirjottu teksti ”baraka” joka tarkoittaa siunausta (de

Holacombe, 2006). Muun muassa näistä syistä oletetaan että arabit keksivät neulomisen. Neulomisen alkuperä tosin tuottaa erimielisyyttä. Theakerilla (2006) on esittää lisää argumentteja arabien puoleen. Kuten sanottu, vanhimmissa neuleissa on tekstiä ja niiden tekoaikaan valtaosa Euroopan väestöstä oli lukutaidotonta. Islamilainen maailma taas osasi kirjoittaa ja keski-ajalla – ja neuleiden teksti olikin arabiaa. Vanhimmat neuleet ovat myös silkkiä tai puuvillaa eikä villaa. Jos nämä olisi neulottu Euroopassa, olisivat ne todennäköisesti olleet villasta. Viimeinen perustelu jonka Theaker antaa on neulesuunta – oikealta vasemmalle (2006)!

Ensimmäinen löydetty neule

Euroopassa neulottiin aluksi paljon kirkollisia tekstiilejä ja useimmiten villasta ja silkistä. Ajalta on säilynyt myös maalauksia joissa pyhimykset neulovat tai tekevät muita käsitöitä sillä 1300-luvulla ihmisillä oli tarve ilmaista Kristuksen inhimillisyyttä taiteen

avulla. Maalauksissa esitettiin Marian hellyyttä poikaansa kohtaan ja kuvattiin pyhän perheen kuvitteellista arkielämää. Näissä maalauksissa Maria esitetään toisinaan myös neulomassa. Vastaavista maalauksista pystyy päättämään että jo 1300-luvulla naiset neuloivat kotona. Valitettavasti ne eivät kerro oliko neulominen vapaa-ajan harrastus, oliko se yleistä eikä myöskään oliko se kallis vai halpa harrastus (Rutt, 1987, s. 44). Tunnetuin neulova madonna-maalauks on kuitenkin ensimmäiseltä sivulta löytyvä Buxtehude Madonna jonka mestari Bertram Mindenistä maalasi vähän ennen 1400-lukua. Aiemmissä tunnetuissa maalauksissa Marian neulomaa kappaletta ei pysty tunnistamaan mutta Bertramin alttaritaulussa hän neuloo selvästi melkein valmista paitaa kahdella langalla.

1300-luvulla ja vielä kauan sen jälkeenkin käsityöt olivat luksustavaroita. Käsineiden lisäksi neulottiin muita kirkollisia tekstiilejä kuten tyynynpäällisiä ja pieniä pusseja joissa saatettiin pitää esimerkiksi pyhänjäänöksiä.

Värit joita oli saatavilla olivat punainen, keltainen, vihreä ja myös sininen. Ne esineet jotka tänä päivänä näyttävät beigeiltä saattoivat alun perin olla myös vihreitä. Kalleimmat värit olivat violetti ja musta, eikä näitä löydy usein vanhoista neuleista. Neulepuikot taas olivat puuta, luuta tai myöhemmin jopa metallisia.

2. Neulominen keskiajalla

Keskiajalla neulominen oli tyypillinen naisten kotityö (Sturm, 2001). Keskiajalla keksittiin myös neljällä puikolla pyörtönä neulominen ja näin ollen vaatteet muuttuivat helppotekoisemmiksi. Erityisesti lastenvaatteita tehtiin paljon ja neulominen muuttui yleisemmäksi.

Tavallista neulottavaa olivat myös sukat. Useimmilla rikkailla oli ainakin yksi pari neulottuja sukkia 1400-luvulla (Theaker, 2006). Myös Henri V käytti neulottuja villasukkia. Myös neulotut abretit ja myssyt olivat muodikkaita siihen aikaan (Strum, 2001). Tämän ajan neulotut asusteet olivat hitaampia tehdä ja maksoivat myös paljon enemmän kuin nykyään. Sen takia vain rikkailla saattoi olla 27 paria silkkisukkia, kuten Ruotsin kuningas Eerikillä (Theaker, 2006). Kultaiset yksityiskohdat neuleissa olivat myös aitoa kultaa.

Neulomisen hiatus johtui keskiajan neuleiden tiheydestä; Nancy Bush kertoo että 2,5 sentin matkalla saattoi olla 25 silmukkaa ja 32 kerrosta (Theaker, 2006). Ja tämä oli aikaa ennen neulekoneita!

Sturm kertoo että ensimmäinen maininta ammattimaisesta neulomisesta löytyy vuodelta 1268 Pariisista” (2001). Myöhemmin perustettiin neulekiloja

Hollannissa, Espanjassa, Saksassa ja Englannissa. Neulomisesta oli tullut hyväksytty käsityö. Neulomisen tietotaito levisi kauppareittejä pitkin yhä laajemmalle alueelle. Myös merimiehet neuloivat koska neuleet olivat pieniä puhdetöitä jotka oli helppo ottaa mukaan ja pitkille matkoille tarvitsi ajanvietettä (Theaker, 2006).

3. Neulominen keskiajan jälkeen

Viktoriaanisella kaudella neulomisesta tuli salonkitaidetta. Naiset neuloivat pitsejä ja lisäsivät helmiä neuleisiinsa (Theaker, 2006). Tämän ajan naiset rakastivat kaikkea kaunista eikä neulominen ollut poikkeus; naiset alkoivat neulomaan pitsiä. Internetistä ja neulekirjoista löytyy monta ohjetta viktoriaaniseen neulomiseen. Muutamia esimerkkejä kirjoista ovat Shelagh Hollingworthin *Victorian White Work: To Knit and Crochet for the Home* ja Jane Sowerbyn *Victorian Lace Today*.

Viktoriaanisia naisia

Kun teollinen vallankumous saapui alettiin neuloa koneellisesti. Monet naiset työskentelivät tehtailla kehräten ja mekaanisilla kangaspuilla kutoen. Kuningatar Elizabeth tosin oli yksi heistä jotka pelkäsivät neulojen tienestien puolesta ja kielsi teolliset neulekoneet (Sturm, 2001). Tämän koneen keksi William Lee jo vuonna 1589. Teollisen vallankumouksen aikana William Cotton suunnitteli omansa, osittain Leen koneeseen perustuen.

1900- ja 200-luvulla on neulomisesta tullut monta kertaa muodikasta, epämuodikasta ja taas muodikasta. Yhtenä aikana se on hyväksytty harrastus ja kohta taas esimerkki siitä ettei ihmisellä ole varaa ostaa vaatteita. Myös politiikka voi tehdä neulomisesta muodikasta.

4. Neulominen ja toinen maailmansota

Toisen maailmansodan aikaan neuloivat kotirintaman naiset taisteleville miehille. Se antoi naisille mahdollisuuden osallistua ja tuntea itsensä tarpeellisiksi. He tosin saivat neuloa vain khakin ja laivastonsinisiä neuleita. Sodan jälkeen useimmat neuloivat kaiken muun värisiä neuleita mutta välttelivät näitä kahta väriä. Toiset taas eivät neuloneet sodan jälkeen mitään.

Amerikan punaisen ristin mainos

Puolustusvoimat tarvitsivat erityisesti sukia, paitoja, liivejä ja muita vaatteita sotilaille. Koska neulominen oli yleinen harrastus, ajattelivat kotirintaman naiset etteivät armeijassa palvelevat naiset tarvitse neuleita, hehän osaisivat itse neuloa ne! Myös jotkut kiinnijääneet sotilaat purkivat paitansa vankeudessa ja neuloivat niistä sukia sillä sukat kuluivat nopeammin rikki. Neulepuikkoina he käyttivät suoristettua piikkilanka-aitaa. Jotkut naiset jotka neuloivat puolustusvoimille kulkivat itse vanhoissa ja rikkinäisissä sukissa. (Becker, 2004)

Sota-aikana villaa oli myös huonommin saatavilla ja neuleisiin käytettiin villan korviketta eli sillaa. Sen lisäksi vanhoja

neuleita uusiokäytettiin myös kotirintamalla. Esimerkiksi vuoden 1944 Kotiliesi neuvoi kuinka kaulahuivista pystyi parilla pistolla tekemään naiselle lämpimän liivin. Kaikki saatavilla oleva villa haluttiin miehille rintamalle joten villan korvikkeeksi ehdotettiin jopa trikoota.

Tänä päivänäkin neulomalla voi auttaa muita. Suomessa muun muassa Punainen risti, Unicef ja Martat keräävät neuleita eri tarkoitukseen. Ulkomaille on lähetetty sukia, myssyjä, nukkeja Apupupuja.

5. Neulominen Suomessa

Pohjoismaista neulominen omaksuttiin ensin Färsaarille, sitten Islantiin, Öölantiin ja Gotlantiin. Näillä alueilla lampaankasvatus oli yleistä ja ilmaston takia oli tarve lämpimille vaatteille. (Neulonta A&O)

Suomeen neulominen levisi Naantalissa sijainneen birgittalaisluostarin välityksellä. Käsineiden ja sukien neulominen oli yksi nunnaluostarin pääelinkeino 1500-luvulla. Nunnat opettivat neulomistaitoja myös paikkakunnan asukkaille. Sukkien neulominen oli tärkeä elinkeino Naantalin kaupungin asukkaille 1600-luvulla. Vuonna 1664 valmistui noin 2000 sukkaparia myyntiin ja niitä lähetettiin jopa Tukholmaan asti. (Neulonta A&O)

Naantalista kyseltiin neulonnan opettajia muualle Suomeen. Vuonna 1805-1806 Kuopion maaherra oli pyytänyt saada Naantalista Kuopioon henkilöitä jotka opettaisivat neulomista kaupungin köyhille lapsille. Neulominen oli naisten ahkeruuden symboli. Hyvällä emännällä oli aina neule mukana, jopa naapuriin kahville mennessä. Sekä kansannaiset että säätyläiset neuloivat. Myös paimentyttöinä ollessa piti neuloa sukkia ja lapasia. (Neulonta A&O)

Myös morsiamet valmistivat kapioihinsa neuleita niin ahkerasti että kapioiden sukat saattoivat riittää koko loppuelämäksi. Neuleet liittyivät myös kuolemaan. Sanottiin ettei vainajalta saanut jäädä neule kesken tai hän ei saisi rauhaa. Niinpä edesmenneiden keskeneräiset työt hävitettiin äkkiä.

Suomen eri alueilla oli myös omat kirjoneulelapasensa. Näistä omaleimaisimpia ovat Kymenlaakson ja Etelä-Pohjanmaan. Myös etelänaapurillamme Virolla on vahva neuleperinne ja omaleimaiset kirjoneulemallit. Aluksi lankana käytettiin omien lampaiden itse kasveilla värjättyä sekä itse kehrättyä villaa. Joskus villaan saatettiin sekoittaa puuvillaa ja sota-aikana jopa villan korviketta. Puuvillaa pidettiin villaa hienompänä koska sen valkoinen väri oli kirkkaampaa. Langat kehrättiin itse 1900-luvulle asti jolloin alettiin käyttämään ostolankoja. Myös luonnonvärit

jäivät pois samaan aikaan koska kaupasta sai tehdasvärejä.

6. Neulominen tänään

1900-luvun lopulla tuli neulomisesta jälleen epämuodikasta. Koneet tekivät sen nopeammin ja halvemmin eikä kukaan halunnut kulkea itsetehdyissä vaatteissa. Kaikki on taas muuttunut 2000-luvulla ja nykyään on erittäin muodikasta neuloa. Internet on tuonut neulomiseen omat vivahteensa; kansainvälisyyden, nopean tiedon vaihdon, neuleblogit. Internetissä vaihdellaan ohjeita, neuvotaan toisia ja suunnitellaan jopa kansainvälisiä neuletapaamisia. Neulominen nykyään on hyvin yhteisöllistä. Neulominen tapahtuu myös julkisesti; junissa, kahviloissa, luennoilla. Vain apri vuosikymmentä sitten pidettiin neulomista vanhojen mummojen harrastuksena mutta nykyään myös nuoret miehet neulovat.

Myös ekologiset arvot ovat osa uutta neulebuumia. Neulominen ei todennäköisesti ole vihrein harrastus mutta useat neulojat miettivät ympäristöä eivätkä halua neuloa merino- tai angoravillaa niiden tuotantotapojen takia. He eivät myöskään halua ostaa villapaitoja yrityksiltä joiden tuotantolinjaa ei ole tarkastettu vaan neulovat sen mieluummin itse. Tosin myös puuvillaa voi pitää epäeettisenä sillä sen kasvatus vaatii

paljon resursseja. Eettisimmät kuidut taitavat olla pellava, hamppu, juutti ja bambu (Ullaneule, 2006). Bambu voi kasvaa jopa metrin päivässä. Tosin senkin tuominen Aasiasta Suomeen kuluttaa.

Neulominen nykyään tapahtuu oman olohuoneen sijaan muiden kanssa kahviloiden neuletapaamisissa ja muissa sosiaalisissa tilanteissa. Internet on mahdollistanut neulojien tutustumisen toisiin samanmielisiin ja siellä jaetaan ideoita ja sovitaan tapaamisia.

Vaikka neulemallit ja tavat on keksitty kauan sitten (nurja silmukkakin keksittiin jo 1400-luvulla), voi myös neulominen kehittyä ja uudistua. Yksi 2000-luvun uutuuksista on neulegraffiti. Neuloja jättää neuleensa johonkin näkyville, viestinä muille neulojille ja myös ei-neulojille. Mitä näkyvämpi paikka sen parempi. Neuleen voi kiinnittää lyhtypylvääseen, pysäköintimittariin tai jopa puuhun.

Neulegraffitti New Yorkissa

Neulegraffiti viestittää että neulominenkin voi olla muodikasta ja nuorekasta. Freiburgilainen nettilehti kirjoittaa että neulegraffiti keksittiin jotta seinien ja junien oikeilla graffiteilla töhrimisen sijaan kaupunkia koristeltaisiin neulotuilla villaputkillla (Fudder, 2007).

Suomalaista neulegraffittia voi ihailia mm. Suomen käsityönmuseon perusnäyttelyssä Jyväskylässä.

Nyt saavat kaikki neuloa! Neulomisella ei ole ikä- eikä sukupuolirajaa.

Lähteet:

Articlesbase. 2008. *Geschichte des Strickens*. http://de.articlesbase.com/article_33940.html (6.4. 2008)

Becker, P. 2004. *Knitting for Victory -- World War II*. HistoryLink.org
http://www.historylink.org/essays/output.cfm?file_id=5722 (6.4. 2008)

Fudder. 2007. *Knitta: Stricken statt sprühen*. Fudder. <http://fudder.de/artikel/2007/06/08/knitta-stricken-statt-spruehen/> (13.4.2008)

de Holacombe, C. 2006. Mediaeval knitting: From Islam to the West. Filum Aureum.
http://www.bayrose.org/wkneedle/filum/filum_32_kintting.pdf (13.4. 2008)

Neulonta A&O, Neulonnan historiaa maailmalla ja meillä. http://www.kaspaikka.fi/neulonta-A&O/mita_neulonta_on/historia.html (3.6.2009)

Rutt, Richard. 1985. *A History of Hand Knitting*. Anchor Press Limited, Lontoo.

Sturm, Andreas. 2001. *Kurze Geschichte des Strickens*. Rete Amicorum. <http://www.rete-amicorum.de/publikationen/stricken/stricken.html> (6.4. 2008)

Theaker, Julie. 2006. *History 101*. Knitty.
<http://www.knitty.com/ISSUESpring06/FEATHistory101.html> (6.4. 2008)

Ullaneule. 2006. *Ettinen Langanpää*. Ullaneule.
http://www.ullaneule.net/0306/artikkelit_eettinen_langanpaa.html (13.4. 2008)

Kuvat:

Kinnasneula tekniikka: *Kurze Geschichte des Strickens*, <http://www.rete-amicorum.de/publikationen/stricken/stricken.html>

Ensimmäinen löydetty neule: *A History of Hand Knitting*, Richard Rutt, s. 30.

Punaisen ristin mainos mainos: Vintage posters <http://www.rainfall.com/posters/WWI/544.htm>